

Hartai László

**Mozgóké- és
médiaképzés köz-
oktatási integrációs
programja**

1996–98

az iskolakultúra 1998/6-7 melléklete

A NAT és a közoktatási törvény módosítása után, mintegy tízéves előkészítést követően 1996-ban az MKM közoktatás-fejlesztési főosztályának a kezdeményezésére az MMA, az NKA, a Soros Alapítvány és az MKM képviselői Együttműködési szándéknyilatkozatban rögzítették a mozgókép- és médiaoktatás közoktatási integrációs programjának (a továbbiakban MOZGÓKÉP-PROGRAM) rendszerét, annak részprogramjait.

TANÁRKÉPZÉSI ALPROGRAM

amely magában foglal minden nappali (esti, levelező) felsőoktatási képzést biztosító formát. Az első időszakban az alábbi oktatási helyek támogatása kiemelten fontos

- ELTE filmelmélet és pedagógia szak
- Színház- és Filmművészeti Főiskola filmelmélet szak
- BDTF-EKTF mozgókép- és médianár képzés

TANÁR-TOVÁBBKÉPZÉSI ALPROGRAM

amely magában foglal minden átképzést és posztgraduális jellegű továbbképzést.

Az első időszakban kiemelten az alábbi képzések támogatása javasolt

- Moderátor-képzés, a megyei mozgókép- és médiaoktatási központok számára
- Filmelmélet szakok és médianárképzésre jogosult főiskolák 2 éves szakosító továbbképzései
- A Pedagógiai Intézetek és a Regionális Médiaoktatási Központok 60-90-120 órás modul-rendszerű alapozó képzései

TANTERV-FEJLESZTÉSI ALPROGRAM

amely magában foglal minden szintre és minden iskolatípusra kidolgozandó önálló és integrált, alap, közép és emelt szintű mozgókép- és médiaoktatásra vonatkozó, a helyi tantervekben adaptálható NAT-konform tanterv-variáns

TANESZKÖZ-FEJLESZTÉSI ALPROGRAM

amely magába foglal minden, a tárgy önálló vagy integrált oktatását segítő taneszközt, kiemelten a projekt keretében készülő alábbi taneszközöket

- Mozgóképkultúra és médiaismeret tankönyv és szöveggyűjtemény a 7–12. évfolyam számára
- Tanári kézikönyv a mozgókép- és médiaoktatás módszertani segédleteként
- Jegyzetek, a tanári felkészülést segítő, illetve a felsőoktatásban is használható, magas színvonalú művek és szöveggyűjtemények
- Módszertani videofilmek
- A mozgókép- és médiaoktatáshoz készülő multimédia-taneszközök

FILM ÉS VIDEO ALPROGRAM

amely a mozgókép- és médiaoktatáshoz nélkülözhetetlen ajánlott művek és műsorok listájának összeállítására, beszerzésére és kiadására vonatkozik

REGIONÁLIS MÉDIAOKTATÁSI KÖZPONTOK ALPROGRAM

amely a mozgókép- és médiaoktatás regionális (többnyire megyei) központjainak kialakítására, működtetésére és fejlesztésére vonatkozik, a Pedagógiai Intézetekkel egyeztetve

KONTROLL ALPROGRAM

amely magában foglalja a készülő taneszközök és tantervek kipróbálását és értékelését, jellegzetesen eltérő oktatási környezetekben

KÖVETELMÉNYEK ALPROGRAM

amely magában foglalja azoknak az értékelési szempontoknak, vizsgakövetelményeknek és feladatoknak a részletes kimunkálását és sztemderdizálását az egyes oktatási szinteken, amelyek alapján az értékelést és vizsgáztatást az alapvizsgán, illetve az érettségi vizsgán a gyakorló pedagógusok a kellő biztonsággal elvégezhetik

INFORMÁCIÓS KÖZPONT ALPROGRAM

amely magában foglalja azoknak az információknak a beszerzését, tárolását és hozzáférhetőségét amelyre a mozgóképzés közoktatási integrációjában résztvevő összes szereplőnek szüksége van, a Mozgókép- és Médiaoktatás Országos Egyesületének a bejegyzését és működését

A MOZGÓKÉP-PROGRAM programgazdája az első évben a közoktatás-fejlesztési főosztály vezetője volt, majd a közoktatásért felelős helyettes államtitkár 1997-ben az Országos Közoktatási Intézet Program és Tantervfejlesztési Központjának a vezetőjét bízta meg ezzel a feladattal. A programgazda a projekt szakmai vezetésével, az egyes részprogramok megszervezésével és lebonyolításával *Jakab Györgyöt* és *Hartai Lászlót* bízta meg.

Az alábbiakban az egyes részprogramokban történő fejlesztő tevékenységet, a program keretében elkészült produktumokat mutatjuk be.

Tanárképzési alprogram

A mozgókép- és médiaoktatás közoktatási integrációja erősen függ attól, hogy a *felsőoktatásban*, az egyetemi és a főiskolai képzésben megjelennek-e azok a tanárképes szakok, amelyekben a hallgatók magas színvonalú képzésben részesülhetnek.

ELTE-BTK

Az ELTE BTK-n az esztétika tanszéken, a média szak mellett az 1994/95-ös tanévtől kezdte meg a működését az a program, amelyet a kari, majd az egyetemi tanács szakalapítási előterjesztésére előbb a MAB 1996 végén akkreditált, majd az FTT 1997 végén javasolta a szak megindítását az MKM felsőoktatási főosztályának ún. „A” szakként. A szak gazdája *Kovács András Bálint* filmesztéta, egyetemi docens, jelenleg a Párizsi Magyar Intézet Igazgatója.

Ez a szak lehet a modellje a magas szintű elméleti és gyakorlati felkészültséget biztosító mozgóképzésnek. Az alakuló szak curriculumának és oktatási tapasztalatainak a figyelembe vétele más felsőoktatási intézmények számára is egyszerűsítheti a szakalapítási eljárást.

A programban résztvevő hallgatók első csoportja az 1997/98-as évben fejezi be mozgóképzéselméleti és pedagógiai tanulmányait az alakuló szakon, míg a második csoport az 1996/97-es tanévben kezdte meg a 8 szemeszterre tervezett kurzust. A hallgatók a programra az ELTE BTK-ról (de más egyetemekről, így a Pázmányról vagy a Képzőművészeti Főiskoláról is) felvételt nyerhettek az első év végén, sikeres felvételi esetén. Az alapítás előtt álló szakon a két évfolyamon jelenleg mintegy 35 hallgató képzése folyik. A program heti 12-14 órában nyolc szemeszteren át *filmtörténetet* és *filmelemzést*, hat szemeszteren keresztül *filmmelvelő gyakorlatokat* és *filmelemzést*, továbbá egy-négy szemeszterben *tömegkultúra-elméletet*, *kritikairást*, *televíziós műfajelméletet* és *szakmódszertant*, illetve *tanítási gyakorlatot* tartalmaz.

A szakon többek között *Kovács András Bálint*, *Király Jenő*, *Balassa Péter*, *Hirsch Tibor*, *Gelencsér Gábor*, *Geréb Anna*, *Galicza Péter*, *Hartai László*, *Sós Mária* oktatnak.

További főiskolai és egyetemi kezdeményezések a mozgókép- és médiatanárképzés területén

Az egyetemi-főiskolai körből több intézményből is kezdeményezték bizonyos fókuszú hasonló tematikával szakok megalapítását. A tanárképző főiskolák közül elsősorban a *BDTF (Szombathely)* és az *EKTF (Eger) összehangolt* szakalapítási kezdeményezésének eredményeképpen a művelődési és közoktatási miniszter a 9/1998. sz. rendeletében szabályozta a mozgókép- és médiakultúra szakirányú továbbképzési szak képesítési követelményeit, amelynek teljesítése szükséges a mozgókép- és médiapedagógusi szakképzettség megszerzéséhez.

A JPTE Tanárképző Intézetében 1999 őszén indul a tanárjelöltek számára választható két éves mozgókép és médiatanár képzés, *Lányi András* irányításával.

A Színház- és Filmművészeti Főiskola filmelmélet kurzusa olyan magas szintű követelményeket támasztó képzési forma, ahova elsősorban a filmművészet iránt érdeklődő, tanári végzettséggel rendelkező hallgatók nyertek felvételt, míg a Képzőművészeti Főiskolán működő intermedia szak diákjai, illetve az Iparművészeti Főiskolán bizonyos rendszerességgel induló multimédia posztgraduális-kiegészítő szakok hallgatói elsősorban a rajz-vizuális kommunikációban szerzett jártasságukat bővíthetik a mozgókép és médiaoktatás irányában.

A Kodolányi Alapítványi Főiskola Székesfehérváron, illetve az alakulóban levő nagykanizsai főiskola is önálló mozgókép és médiatanárképzésben gondolkodik, míg a KLTE-n a Művelődéstudományi és Felnőttnevelési tanszék keretében tervezik a képzést.

A Pázmányon, illetve számos egyéb felsőoktatási intézményben már ma is működő kommunikáció szakokkal együtt tehát a felsőoktatás számos pontján megkezdődött a mozgókép- és médiapedagógusok teljes vagy részleges képzése.

Tanár-továbbképzési alprogram MODERÁTOR (MULTIPLIKÁTOR) KÉPZÉS

Előzmények

A mozgóképkultúra és médiaismeret közoktatási integrációs programjának részeként (tanár TOVÁBBKÉPZÉSI ALPROGRAM) még 1996-ban született terv arra, hogy a Megyei Pedagógiai Intézetekkel összehangolva intenzív szakmai és menedzsment tevékenységre képeződjék ki mintegy 30-35 fő. Vagyis azoknak a *regionális szakembereknek* a kiválasztására és szakmai továbbképzésére volt elsősorban szükség, akik az országban segítik, szervezik a műveltségi részterület iskolai megjelenését.

A moderátor-jelöltek kiválasztása

A cél az volt, hogy lehetőleg minden megyéből kerüljenek be a képzésre olyan hallgatók, akiknek van valamiféle *szakmai előélete* (szakirányú főiskolai, vagy egyetemi képzettség, esetleg a közművelődésben megszerzett szakmai tapasztalat). Kivételes esetben eltekintettünk a tanári végzettségtől, illetve az iskolai gyakorlattól, de a kiválasztásnál előnyt jelentett, ha a moderátor-jelölt gyakorló tanár.

A leendő jelölteket meghívásos pályázaton értesítettük a lehetőségről. A jelölteknek pályázatot kellett benyújtani, amely tartalmazta az előképzettséget, a szakmai curriculumot, és a vázlatosan megfogalmazott szakmai elképzeléseket.

A jelöltek egyúttal *kötelezettséget* vállaltak arra, hogy a képzéssel egyidejűleg szervezik a Regionális Médiaoktatási Központokat, valamint arra is, hogy a képzés befejezése után minimum négy évig oktatják, szervezik és menedzselik a mozgóképképzés közoktatási integrációs programját abban a régióban, ahonnan beiskolázásuk megtörtént.

A hallgatók az alábbi helyekről érkeztek (összesen 35 fő): Debrecen, Miskolc, Eger, Salgótarján, Szeged, Csongrád, Kecskemét, Baja, Pécs, Zalaegerszeg, Szombathely, Veszprém, Pápa, Győr, Székesfehérvár, Tatabánya, Tata, Zsámbék, Vác, Budapest.

A képzés tematikája, órabeosztása és tanárainak listája

1. A mozgóképi gondolkodás alapjai	7. Televíziós műfajok
2. A mozgókép ábrázoló eszközei	8. Mozgókép és társadalomismeret
3. Filmtörténet/filmvetítés	9. Média-történet és médiaelmélet
4. Filmelmélet	10. Forgatási és szerkesztési alapismeretek
5. Filmelemzés, élmény és értelmezés	11. Szakmetodika, taneszközismeret, taneszközhasználat
6. Tömegkultúra és tömegfilm elmélet	12. Szakdolgozat

Órarendi bontásban (45 perces órákkal számolva):

I. félév: kreatív média I.	52 óra	II. félév	kreatív média II.	58 óra
élmény és értelmezés I.	32 óra		élmény és értelmezés II.	40 óra
filmelmélet	16 óra		tömegfilm/tömegkult.elm.	20 óra
mozg.kép és társ.ism.	20 óra		médiatört./médiaelm.	25 óra
egyetemes filmtörténet I.	32 óra		magyar filmtörténet	40 óra
vetítés	56 óra		televíziós műfajok	10 óra
			vetítés	70 óra
egyhetes intenzív tréning	80 óra			
mindösszesen:	425 tanóra, és 126 óra vetítés			

A képzésben résztvevő oktatók:

Bikácsy Gergely; Báron György; Csejdy András, Gelencsér Gábor; Györffy Miklós, Jakab György; Hartai László; Hirsch Tibor; Horváth György; Király Jenő; Kövesdy Gábor; Lányi András; Muhi Klára; Szilágyi Ákos, Veres József

A kurzus lezárása

A rendszeres kurzus jún. 30.–júl. 5. között intenzív, bennlakásos záró szakasszal, majd szeptemberben szakdolgozattal, és írásbeli valamint szóbeli vizsgákkal zárult. A tanfolyam résztvevői az ELTE tanúsítványát kapták meg.

A kurzussal párhuzamosan végzett munka

A moderátor-hallgatók a képzésen túl országos felmérést is végeztek, (mindenki a saját régiójában) amelynek célja a mozgóképzés közoktatási integrációjához szükséges valóságos helyzet feltérképezése, valamint az volt, hogy az iskolák a helyi tantervek elkészítéséhez a megfelelő információkkal rendelkezzenek a mozgóképkultúra és médiaismeret megjelenítéséhez. (A felmérés része a Kontroll-monitoring alprogramnak is.)

TANÁR TOVÁBBKÉPZÉS A REGIONÁLIS MÉDIAOKTATÁSI KÖZPONTOK SZERVEZÉSÉBEN

1997-től a tanár-továbbképzési program keretében nyílt először lehetőség rendszeresen arra, hogy gyakorló tanárok számára a Megyei Pedagógia Intézetek tanúsítványával záruló *alapo*zó képzések induljanak, igényektől függően a Regionális Médiaoktatási Központokban dolgozó *moderátorok* szakmai kompetenciájával.

Debrecenben, Kecskeméten és Budapesten 120 órás, Tatabányán, Baján, Csongrádon, Salgótarjánban, Pécsen, Nyíregyházán, Miskolcon és Zalaegerszegen 30-60 órás alapozó képzést szerveztek. A résztvevők száma 20-40 fő kurzusonként.

A továbbképzések célja egységesen mindenütt a következőkben foglalható össze:

- a MOZGÓKÉP-MÉDIA PROGRAM keretében kimunkált tantervek és taneszközök megismertetése;
- a műveltségi részterület iskolai meghonosításához szükséges elemi információk el-sajátíttatása;
- a helyi tantervek és tantárgyi programoknak a mozgókép és médiaoktatás szempont-jából szakszerű elkészítésére való felkészítés, továbbá
- a mozgókép kifejező eszközeinek, a kreatív médiapedagógiának és a műelemzésnek alapszintű, néhány jellemző példán való bemutatása.

Ezekben a képzési formákban a MOZGÓKÉP-PROGRAM segítségével biztosítható a szerve-zés és az előadás szakmai minősége és a képzés minimálisan elvárható tematikai egysége.

Az országos felmérésen kívül az alapozó tanár-továbbképző tanfolyamokat tekinthetjük az *első olyan gyakorlati-kézzelfogható eredménynek*, amely a *moderátorok képzésének* és a *Regionális Médiaoktatási Központok létrehozásának* következménye.

Tanártovábbképzési tanfolyamok akkreditációja

Az 1998 áprilisában a képzési helyek összehangoltan nyújtották be a tanár-továbbképző tanfolyamok *akkreditálására* azokat a *60-120 órában* megfogalmazott, moduláris tematikával felépített mozgókép- és médiaoktatási továbbképzési kérelmeket, amelyek akkreditálásával a továbbképzésre vállalkozó tanárok számra lehetővé válik a szükséges alapozó ismeretek (és kreditek) megszerzése ezen a műveltségi területen is.

Az ELTÉ-n működő filmelmélet és pedagógia szak 1998 februárjától indította el azt a *4 féléves, 320 óras* képzési formát 40 gyakorló pedagógus számára, amelynek sikeres elvégzésével (a program akkreditációja esetén) a résztvevők szakosító egyetemi, illetve főiskolai diplomát szerezhetnek. A részletes tematika világosan mutatja a megszerzendő tanári kompetenciák és ismeretek szerkezetét.

A képzés részletes tematikája

1. Bevezetés a film stílustörténetébe (*heti két óra+ vetítés*)

I. félév

1. A film előzményei és kezdetei, a technikai találmányok
2. A korai némafilm műfajai. Meliés és Porter.
3. A filmelbeszélés kialakulása: Griffith; a korai orosz némafilm
- 4-5. A huszas évek avantgárdja: expresszionizmus, dadaizmus, szürrealizmus
- 6-7. Eisenstein némafilmjei és az orosz montázsiskola
8. A némafilm fő műfaja: a burleszk
9. Hollywood megszületése, a korai hangosfilm
10. A realizmus megjelenése a 30-as években
11. A magyar film története a háborúig
12. A szovjet és náci propagandafilm

II. félév

- 1-2. A neorealizmus Olaszországban és Magyarországon
3. A neorealizmus után: Fellini az ötvenes években
4. A neorealizmus után: Antonioni nagy korszaka
5. A film noir Amerikában és Franciaországban
6. Hitchcock
7. A skandináv filmművészet és Bergman korai filmjei
8. A modern film előzményei: Bresson, Ozu, Kuroszava, Dreyer
9. A sztálinista film (az ötvenes évek Szovjetuniójában, Magyarországon)
10. A lengyel új hullám
11. Az angol új hullám
12. A szovjet új hullám a hatvanas évek végéig

III. félév

1. A modern film fő vonásai
- 2-3-4. A francia új hullám
- 5-6. A cseh-szlovák új hullám
7. Hollywood az ötvenes években, a hatvanas évek nagy amerikai műfajai (az underground is)
8. Bergman a hatvanas években
9. Az olasz film a hatvanas években: Olmi, Pasolini, Bertolucci
- 10-11-12. A magyar film 1958-1969

IV. félév

- 1-2. A magyar film a hetvenes években
3. Fellini az „Édes élet” után
4. Antonioni a „Vörös sivatag” után
- 5-6. Tarkovszkij
7. Wenders és Jarmusch
8. Fassbinder
9. Az új Hollywood
10. A posztmodern film: Greenaway, Lynch, Jarman
- 11-12. A magyar film 1980 után

2. Filmelmélet (heti két óra)

I. félév

1. A művészet kritikai megközelítésének alapkérdései: a művészet mint önálló tudatforma
2. Művészet és tömegművészet
3. Elmélet és kritika
4. A film helye a vizuális művészetek fejlődésében
5. A film helye a narratív művészetek fejlődésében
6. A film helye a modern tömegtársadalom és civilizáció közegében
7. A film alapformái: dokumentumfilm, játékfilm, kísérleti film, családi film, híradófilm
8. A film önálló sajátosságának kérdései: a film mint vizuális percepció (film és képzőm.)
9. A film önálló sajátosságának kérdései: a film mint elbeszélés (film és irodalom)
10. A film önálló sajátosságának kérdései: a film mint látványosság (film és színház)
11. A korai filmesztétika: Münsterberg, Hevesi, Balázs
12. Az avantgárd filmesztétika: Delluc, Dulac

II. félév

- 1-2-3. A filmelbeszélés alapkérdései
4. A filmelbeszélés fő eszközei: a montázs; Az orosz montázsiskola
- 5-6. A filmelbeszélés fő eszözei: a dramaturgia; Bíró dramaturgiája
7. A modern filmelmélet alapjai: a modern nyelvelmélet és szemiotika
8. A szerzői film elmélete, a kameratöltőtoll-elmélet
- 9-10. A film szemiotikai megközelítése
11. A filmszemiotika után: a pszichoanalitikus megközelítés
12. A filmszemiotika után: a feminista megközelítés

III. félév

1. A filmtörténet elméleti kérdései
2. A neoformalista megközelítés
3. A kognitív elmélet
- 4-5. Deleuze filmelmélete
- 6-12. A tömegfilm elmélete

2. Film és televíziós műsorelemzés (heti két óra)

I. félév

- 1-6. A filmkép alapfogalmai: plán, keret, kompozíció, gépmozgás, világítás, hang
- 7-12. A filmkép alapformái: montázs, illesztések

II. félév

- 1-2-3. Az elbeszélés elemzése
4. A szerepjáték elemzése

5-8. A filmstílus, mint elemzési szempont

9-12. A műfaj, mint elemzési szempont

III. félév

1-6. Teljes filmek mintaelemzése

7-12. Televíziós műsortípusok elemzése: teleregény, show, reklám, hirdető

IV. félév

1-6. Televízió és digitális média elemzés: klip, multimédia, komputerjátékok

7-12. Film és televíziós kritikaírási gyakorlatok

3. Filmnyelvi gyakorlatok kreatív médiapedagógia *(heti két óra)*

I. félév

1-2. A mozgóképi ábrázolás anyaga: a technikai kép

3-4. A mozgóképi ábrázolás alaptulajdonságai I: információbőség és jelentésbizonytalanság

5. A mozgóképi ábrázolás alaptulajdonságai II.: utalás és véletlen

6-7. A mozgóképi ábrázolás alaptulajdonságai: III. a téridő átszerkesztése; beállítás, jelenet

8-11. A mozgóképi ábrázolás alapeszközei I.: a szerepjáték (a szerepformálás eszközei, meta-kommunikáció és dialógus)

12. A mozgóképi ábrázolás alapeszközei II.: a környezetábrázolás

II. félév

1-5. A mozgóképi ábrázolás alapeszközei III: a kép (kompozíció, keret, képkivágás, nézőpont, szemszög, világítás)

6-11. A mozgóképi ábrázolás alapeszközei IV. a montázs (a filmtér és a filmidő megteremtése, jelentésalkotás, a hang (a kép és a hang viszonya))

12. A film és a zene

4. Médiatörténet és médiaelmélet *(heti két óra)*

III. félév

1-5. Médiatörténet

6-10. A média társadalomtörténeti megközelítése. Művészet, kultúra, társadalom és média

11-12. Megragadható-e a média fejlődése a hagyományos pszichológiai, esztétikai és tudománytörténeti kategóriákkal?

IV. félév

1-2-3. A kommunikációelméletről

4-7. A médiászociológiáról

8. Hypertext, a digitálisan tárolt információk interaktív olvasása

9-11. Digitális kultúra (távközlés, informatika, média), a digitális kultúra elmélete

12. Oktatáselméleti problémák az on-line kultúrában

5. Szakmetodika *(heti két óra)*

IV. félév

1-5. tanterv és taneszközismeret és használat

6-9. óraterv-készítés

9-12. minimális és emelt szintű követelmények, mérési és vizsgamódszerek

KÖVETKEZTETÉS

A fentiek alapján a tanárképzési és tanár-továbbképzési programok további rendszeres indítása esetén bizonyos lemorzsolódással számolva is reális esély van arra, hogy 2002-re (az 1998-ban 7. osztályba lépő generáció alapvizsgájának az évében) mintegy 200 képzett, és mintegy 500, a mozgókép- és médiaoktatás alapjaival már tisztában lévő pedagógussal számolhasson a közoktatás. Mindez az 1996-os évre jellemző induló 20–25 főhöz képest léptékváltásnak tekinthető, amellyel megalapozható a mozgókép-oktatás iskolai integrációja.

Tanterv-fejlesztési alprogram

A MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET MŰVELTSÉGI RÉSZTERÜLET TANTERVEI AZ OKI TANTERVI ADATBANKJÁBAN

Bevezetés

1996-ban és 1997-ben 11 darab olyan tanterv került be az OKI tantervi adatbankjába, amelye a *mozgóképkultúra és médiaismeret* műveltségi részterület teljes követelményrendszerét tartalmazza. Ezek a tantervek NAT-konformnak tekinthetők.

Számtalan tanterv elsősorban a vizuális kultúra, anyanyelv, ember és társadalom, s ezen belül főleg a társadalomismeret, informatika tartalmaz követelmény-elemeket a tárgykör NAT-ban megfogalmazott követelmény-rendszeréből. Az elemek kiválasztása azonban meglehetősen véletlennek tűnik: többnyire attól függött, hogy a tantervet író tanár képzettsége és a szerző „bátorsága” mit engedett meg.

A teljes iskolai tantervek sorában van néhány olyan tanterv is, amely az 1-6. évfolyamra is tervezett mozgóképkultúra és médiaismereti képzést. E tantervek értelemszerűen nem NAT-konformok, de a későbbiekben kidolgozásra kerülő egységes 12 évfolyamra kidolgozásra kerülő követelményrendszer szempontjából tanulságosak.

Az OKI által rendelt tantervek

Öt darab tantervet közvetlenül az OKI rendelt meg olyan tanároktól, akik a kísérleti mozgókép és médiaoktatásban gyakorlati tapasztalatokat szereztek ezen a területen. Ezeknek a tanterveknek a követelményrendszere erősen meghaladja a mozgóképkultúra és médiaismeret NAT-ban meghatározott követelményeit, s kivétel nélkül önálló tantárgyként értelmezik a tárgyat az iskolában. Ugyanakkor valamennyi tanterv önálló modulokból építkezik, ami a helyi tantervek kialakításához lehetővé tette újabb, teljes körű tantervek kialakítását.

A tantervek megrendelésére egyrészt az oktatás gyakorlati tapasztalatainak mélysége alapján (érettségi) került sor, másrészt szempont volt az is, hogy a tantervek minél többféle tanítási formát, illetve szakmai irányzatot fedjenek le.

1. Gyakorlati médiaismeret a 7–12. évfolyamon (Szent László Gimnázium, Bp.) a tantervben a médiaismeret van túlsúlyban, meghatározó a kreatív, műsorkészítési gyakorlat
2. Mozgóképkultúra és médiaismeret 7–12. (Művészeti Szakközépiskola, Szombathely) művészeti szakközépiskolák számára készített tanterv
3. Mozgóképkultúra és médiaismeret 7–10. (Tóth Árpád Gimnázium, Debrecen) irodalom-filmesztétika centrikus tanterv
4. Mozgóképkultúra és médiaismeret 7–12. (Alternatív Közgazdasági Gimnázium, Bp.) médiaismeret-központú tanterv
5. Mozgókép és médiaismeret 7–10. (Városmajori Gimnázium, Budapest) mozgóképkultúra-centrikus tanterv

Teljes iskolai tantervek keretében készített tantervek

1. ÉKP tanterv: több önálló tantervet tartalmaz (mozgóképkultúra és médiaismeret 7–10; 11–12., filmesztétika 11–12. Lényegében e tantervek alapján íródott a NAT-ban megfogalmazott követelményrendszer.

2. Újreál tantervcsalád két változatban: a Művészetek műveltségi területen belül a tárgykör teljes követelményrendszerét tartalmazza, tanítható a tanterv alapján a vizuális kultúra részeként is.

3. Nyíregyházi tantervcsalád, 7–10. évfolyam, két változat: egyrészt a komplex művészeti tantárgy kertében található vizuális és mozgóképkultúra, másrészt az anyanyelv és irodalom keretében megfogalmazott mozgóképkultúra és médiaismereti tanterv (önmagában mind a két tanterv csupán a tárgy részleges követelményrendszerének teljesítésére készít fel).

4. Nemzeti Tankönyvkiadó tantervcsalád: teljes, a megjelölt óraszámokhoz képest némileg túltervezett tanterv a 4–10. évfolyamra.

5. Esterházy-tanterv, 1–10. évfolyam: integrált tanterv, amely a vizuális kultúra keretében fogalmazza meg a mozgóképkultúra és médiaismeret tantervi rendszerét.

A mozgókép- és médiaoktatás közoktatási integrációs programjának keretében készített, OKI96KIPMM sz. tanterv

A NAT minimális, részletes és kiemelt követelményeinek teljesítésére felkészítő 7–10., illetve 7–12. évfolyamokra készített, három órás tömbökben megfogalmazott tanterv összehangolt a program keretében elkészített mozgóképkultúra és médiaismeret 12–18 évesek számára c. tankönyvben kifejtett tananyaggal, és a diákok számára kiadott Képkorszak című szöveggyűjteménnyel

Taneszköz-fejlesztési alprogram**TANKÖNYV, TANÁRI KÉZIKÖNYV ÉS SZÖVEGGYŰJTEMÉNY(EK) KÉSZÍTÉSE ÉS KIADÁSI TÁMOGATÁSA A MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET-OKTATÁSBAN***Előzmények*

A mozgóképkultúra és médiaismeret közoktatási integrációs programjának részeként még az 1996 szeptemberében megtartott mozgókép-média tankönyv-konferenciát követően született tervek arra, hogy a Magyar Mozgókép Alapítvány megrendelésében és szakmai kontrolljával készülő mozgókép-média tankönyvcsalád mellett, illetve azt bizonyos fokig helyettesítve a lehető leghamarabb készüljön el a

- *Mozgóképkultúra és médiaismeret (tankönyv 12-18 évesek számára) c. alaptankönyv*
- *a Képkorszak (szöveggyűjtemény a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatásához diákok számára) c. szöveggyűjtemény*
- *a Módszertani segédlet a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatói számára c. tanári kézikönyv, illetve kezdődjenek meg a két kötetesre tervezett*
- *Az új képkorszak (mozgókép- és médiaelméleti szöveggyűjtemény tanárok és főisk., illetve egyetemi hallgatók számára) című szöveggyűjtemény fordítási szerkesztési és munkái.*

*Az elkészült kötetekről**Mozgóképkultúra és médiaismeret 12–18 évesek számára*

A tankönyv (írta: Hartai László és Muhi Klára, közreműködött Gelencsér Gábor, lektorálta: Hirsch Tibor és Kovács András Bálint, pedagógiai szakértő: Jakab György) a tankönyvpiacon megjelenő első olyan munka, amely a NAT vonatkozó alaptantervi anyagát teljes egészében kifejti, sőt azt kibővíti az érettségi teljesítéséhez szükséges ismeretekkel. A tankönyv a mozgókép sajátos ábrázolási eszközeinek oktatására és a mediatizált kommunikáció működési törvényszerűségeinek feltárására helyezi a hangsúlyt. A könyv szá-

7.
korunk, a technikai képek kora
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
a képmás
információ és jelentés
a művészi élmény
összefoglaló gyakorlat
 MÉDIAISMERET
összefoglaló kérdések
8.
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
élmény és emlékezés
a kiemelés elemi eszközei a mozgóképen
a mozgóképek rendszerezése
 MÉDIAISMERET
a televízió műsorrendje
összefoglaló kérdések
9.
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
az utalás
a mozgóképi narráció
az elbeszélés, a történet és a cselmény
irodalom és film:
különböző művészetek, eltérő kifejezési formák
 MÉDIAISMERET
televíziós modellek
televíziós műsortípusok
a teleregény
a tévéshow
a sztár
összefoglaló kérdések
10.
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
a szereplő a mozgóképen
mit mond a szereplő és hogyan?
a látvány mozgóképi ábrázolása
a felvevőgép és a téma viszonya: a filmkép kom-
pozíciója
a mozgóképi kifejezés öntőformája: a technika
a film és a valóság
 MÉDIAISMERET
a reklám
a klip
összefoglaló kérdések
11.
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
a montázs
a filmkultúra kettőssége
tömegfilm és szerzői film
a tömegfilm műfajai
néhány szempont a filmek elemzéséhez
 MÉDIAISMERET
a hírműsorok és a hiradó
12.
 MOZGÓKÉPKULTÚRA
néhány szempont a filmek elemzéséhez
korstílusok a film történetéből
befejezés
 MÉDIAISMERET
a képernyő kora
új médiumok és új jelenségek

mos elemzési példát és kreatív gyakorlatot, valamint gazdag illusztrációs anyagot tartalmaz.

1.1 A tankönyv rövidített tartalomjegyzéke (1-368 old.):

Képkorszak

A mozgóképek és média oktatásához nélkülözhetetlen szöveggyűjtemény (szerkesztette: Gelencsér Gábor, közreműködött Hartai László, lektorálta: Zalán Vincze és Lányi András) a tankönyv szerkezetével és szemléletmódjával összehangolva mintegy 60 szövegből álló szakszerű válogatást közöl a filmmel és médiával foglalkozó klasszikus és a kortárs szakirodalomból.

A *Képkorszak* c. szöveggyűjtemény tartalomjegyzéke:

MOZGÓKÉPKULTÚRA

A mozi

Babits Mihály: Mozgófénykép

Mándy Iván: A mozi.

Ingmar Bergman: *Laterna magica* (részlet)

Luis Buñuel: *Az első mozi*

Federico Fellini: *Mesterségem, a film* (részlet)

Karinthy Frigyes: *A rekonstruált ember (Elmondja egy beszélőgéppel felszerelt, vászonra vetített egyetemi tanár)*

- Lajta Andor: A Lumière-testvérek (részlet)
- Mi a film?*
- Balázs Béla: A látható ember (részlet)
- Gerő György: Film
- Hevesy Iván: A filmjáték szerkezete (részletek)
- Erwin Panofsky: A mozgókép stílusa és közege (részletek)
- Hauser Arnold: A film jegyében (részletek)
- Edgar Morin: A kinematográf átalakulása mozivá (részletek)
- André Bazin: Korunk nyelve
- A montázs*
- Lev Kulesov: A montázs mint a filmművészet alapja
- Dziga Vertov: A Filmszem (*A kinokok és a montázs*) (részlet)
- Szergej Eizenstein: Montázs, 1938 (részlet)
- Viktor Sklovskij: A montázs (*Általános eszmeifuttatás*)
- André Bazin: A filmnyelv fejlődése
- Andrej Tarkovskij: A megragadott idő (részlet)
- Erdély Miklós: Montázs-éhség
- Film típusok, filmműfajok*
- Zalán Vince: Fejezetek a dokumentumfilm történetéből (részletek)
- Földényi F. László: Buñuel tekintete (*Föld, kenyér nélkül*)
- Ardai Zoltán: Bábszínház tüzes szekéren (*Méltics-utazások*)
- Moholy-Nagy László: Nyílt levél a filmről
- Andrzej Wajda: A szabadság illúziója
- Hevesy Iván: Az amerikai filmburleszk (részlet)
- Wall Wright: A western film struktúrája (részletek)
- Truffaut/Hitchcock (részletek)
- Király Jenő: A nyers és a hamu (*King Kong tanulmányok*)
- Hirsch Tibor: A mély, ha hallgat
- Filmkép, filmképzelet*
- Roland Barthes: Világoskamra (részlet)
- André Bazin: A fénykép ontológiája (részlet)
- Hevesy István: A filmhatás realizmusa (részlet)
- Balázs Béla: Az alkotó kamera (részlet)
- J. M. Lotman: A filmkép (részlet)
- Edgar Morin: Az ember és a mozi (részletek)
- Balassa Péter: A fényírastudók felelőssége
- Gelencsér Gábor: Képtelen képek (*A médiarealizmusról*)
- Bíró Yvette: A kép: ez a titokzatos tárgy
- Filmtörténetek*
- Kovács András Bálint: A film művészettörténete
- Lotte H. Eisner: A démoni filmvászon (részletek)
- Luis Buñuel: Az andalúziai kutya (1929)
- Carlo Lizzani: Új társadalom, új film
- Bikácsy Gergely: Az új hullám (részletek)
- Ardai Zoltán: A macska nyolc éve (*A csehszlavák „új filmről”*)
- Báron György: Hollywood és Marienbad (*A film és a „hetvenes évek”*)
- Michael Pye – Linda Myles: A játszótér
- MÉDIAISMERET
- Képkorszak*
- Susan Sontag: A képvilág (részlet)
- Italo Calvino: A láthatatlan láthatóvá tétele
- Vilém Flusser: Képeink
- Televíziós műfajok*
- Babarczy Eszter: Szeressétek Fridit!
- Bóna László: Dallas-univerzum (*A történetmondás mágiaja*)
- Anthony Pratkanis – Elliot Aronson: A rábeszélő hitelessége: az igazi és a „gyártott” (részlet)
- György Péter: A metaforák vége (*Századvég és televízió*)
- Almási Miklós: A hír, a titok és az információrobbanás
- A képernyő kora*
- Lányi András: The Media is the Mess (részletek)
- Hans Magnus Enzensberger: A nullmédium avagy miért bántjuk a televíziót?
- Umberto Eco: Már nem átlátszó a képernyő

Neil Postman: Halálba szórakozzuk magunkat
Szilágyi Ákos: Ufó-jelenség a Kossuth Lajos téren

Valósággép

Hirsch Tibor: Randevú a kompjuterrel (*Az interaktív játék*)
Havass Miklós: A Világhálózat és a Személy
Lev Manovich: Digitális valóság

Módszertani segédlet a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatáshoz

A tanári kézikönyv (írta: Hartai László, lektorálta: Jakab György) tartalmazza a kifejtett és a minimális követelményeket külön is részletező tantervet, amelynek az alapján a műveltségi területet valamely más óra (irodalom, rajz, történelem-társadalomismeret, informatika) keretében oktató tanár is tájékozódási pontokhoz jut a tananyag megszervezésének helyi lehetőségeit illetően. A segédlet elsősorban a mozgókép- és médiaoktatás közoktatási integrációs programjának a keretében készülő mozgóképkultúra és médiaismeret taneszközzeit, kiemelten a tankönyvnek a használatát mutatja be. Értelmezi a művek kiválasztásának szempontrendszerét, a gyakorlatok elvégzésének és azok feldolgozásának módját, foglalkozik a mozgókép és a média, illetve más tárgyak kapcsolódási lehetőségeinek kérdésével. A segédlet részletes irodalomjegyzéket és az ajánlott filmek listáját is tartalmazza.

A Módszertani segédlet a mozgóképkultúra és médiaismeret oktatáshoz c. tanári segédlet tartalomjegyzéke:

A mozgókép- és médiaoktatás célja
A mozgókép- és médiaoktatás előzményei
Tantárgyi keretek
 Önálló tárgy és integráció
 Órakeretek
 Minősített tantervek
Tantervi javaslatok
Szempontok a tantervek értelmezéséhez
 A tantervi témák oktatásának célja, a tanterv felépítése
Javaslatok a tankönyv használatához
 A kreatív médiapedagógia, mint a mozgókép- és médiaoktatás kiemelt módszere
 Néhány példa a kreatív gyakorlatok alkalmazására
Szempontok a filmek és a műsorok kiválasztásához
Óratervezés, mintaórák
Néhány szó az eszközökről
A mozgókép- és médiaoktatás közoktatási integrációját segítő továbbképzésekről és szervezetekről
Követelmények, vizsgák
Mellékletek
 Irodalomjegyzék
 Műlista

Film és elbeszélés

A NAT bevezetése előtt álló közoktatás, a felsőoktatásban egyre szaporodó média és mozgókép szakok olyan jegyzeteket igényelnek, amelyek még soha nem jelentek meg magyar nyelven. A filmnarratológia alapvető részterülete a filmtudománynak, amelynek az ismerete meghatározó a mozgóképi szövegek felépítésének szakszerű vizsgálatára. A *Film és elbeszélés* (írta: Kovács András Bálint, lektorálta: Margócsy István) alapozó jegyzet, amely a diákok számára készülő tankönyvben alkalmazott fogalmi rendszerrel összhangban vázolja és értelmezi a filmnarratológia fontosabb kérdéseit. A könyv a tanári továbbképzésben és a főiskolai-egyetemi képzésben egyaránt jól használható.

A Film és elbeszélés c. jegyzet tartalomjegyzéke:

Mi az elbeszélés?
Történet és cselekmény
 A film cselekményvilága
A narratív szerkezet
 A műfaj

Expozíció, fordulat, epizód, befejezés
 Az időrend
 Tudás, tudatosság, közlékenység
 A narrátor
 A „problémamegoldó” és a „leíró” elbeszélésmód
 Egy kis dramaturgia
 Összefoglalás

Filmműfaj és műfajfilm

A tömegkultúra kultúrtörténetével és esztétikájával foglalkozók előtt bizonyára ismert a szerző néhány olyan meghatározó jelentőségű munkája, a *Tömegfilm esztétikája* vagy a *Pro-fán mitológia*. Király Jenő ezúttal a mozgóképzés számára kiemelten fontos kérdést, a filmek rendszerezésének, a filmtipológiának a problémáját tárgyalja *Filmműfaj és műfajfilm* c. jegyzetében (lektorálta: Kovács András Bálint), elsősorban a műfaji film-szerzői film és az archetípus-szignatúra felosztás mentén. A kötet fontos taneszköz a mozgókép és média szakos hallgatók kezében, míg a tanárok számára szinte nélkülözhetetlen a műveltségi terület oktató-sához.

A *Filmműfaj és műfajfilm* c. jegyzet tartalomjegyzéke:

Műfajfilm és filmműfaj
 A kódhierarchia szerkezete és működése
 A műfajok elmélete
 A műfaji film elmélete
 A műfaji művészet hermeneutikája
 Terror és kultúra
 Ősképek a filmkultúrában
 Az archetípus esztétikai antropológiája
 Az archetípusok és a kollektív tudattalan
 A nyers és a hamu
 MŰFAJOK ÉS ARCHETÍPUSOK A MIDCULT-FILMBEN
 A midcult-film sajátossága
 Mítosz és ideológia az *Angol beteg* szimbolikájában
 A hőskeresés mint őskeresés a mai magyar filmben

Új képkorszak

A jegyzetként megjelenő, egyetemi és főiskolai hallgatók, illetve a tanárképzésben résztvevő pedagógusok számára készülő mozgókép és médiaelméleti szöveggyűjtemény (szerkesztő: György Péter és Kovács András Bálint) többnyire magyar nyelven még meg nem jelent szövegeket tartalmaz majd (jelenleg fordítás alatt)

A művek kiadása

Mivel a mozgóképkultúra és médiaismeret közoktatási integrációja a tanárképzés hiánya és a tárgy újszerűsége miatt csak fokozatosan valósulhat meg, nagy jelentősége van annak, hogy az elkészült taneszközöket egyfelől valamely kiadó megjelentesse, másfelől azok valóban el is jussanak az iskolákba.

Ezért az OKI és a Korona Kiadó Kft. megállapodást kötött amelynek értelmében a fenti könyveket (valamint még két felsőoktatási használatra készülő jegyzetet, Kovács András Bálint *Film és elbeszélés*, valamint Király Jenő *Filmműfajok, műfajfilmek* c. munkáját) a Kiadó megjelenteti. A tankönyvből, a tanári segédletből valamint a diákoknak szóló szöveggyűjteményből álló taneszközcsomag első 1000 példányát az OKI a Kiadótól megvette, s ily módon a taneszközök a *Regionális Médiaoktatási Központokon* keresztül 1998 márciusáig *ingyen eljutnak* azokba az iskolákba, amelyekben a *moderátorok által elvégzett országos felmérés szerint* 1998 őszére kiemelt érdeklődés mutatkozik a mozgókép és médiaoktatás beindítására.

(A Kiadónak a megállapodás szerint a kötetek piaci fogadtatásától függően a készülő további 6 tankönyv, illetve felsőoktatási jegyzet kiadása is a szándékában áll a következő két év során.)

OKTATÁSMÓDSZERTANI VIDEOFILM (FILMNYELVI GYAKORLATOK HERSKÓ JÁNOSSEL)

A mozgóképkultúra és médiaismeret közoktatási integrációját, a tanárok felkészülését nagyban segítő, a kreatív médiapedagógiai munkához felhasználható módszertani videofilm elkészítése szintén fontos része a MOZGÓKÉP-PROGRAMNAK.

A leendő mozgóképtanárok számára a kamerával készített gyakorlatok esetében nem is annyira a technikai kérdések jelentenek problémát, mint a diákok által készített anyagok lényegre koncentrálnó analízise. Noha ez a módszertani videofilm azoknak az iskoláknak, azoknak a pedagógusoknak lesz kiváltképpen fontos, amelyekben a gyakorlati médiaoktatásra lehetőség nyílik, de a videosegédlet szemlélete, a diákmunkák elemzése, a mozgóképi nyelv alapproblémáinak megragadása minden mozgóképtanár-képzés számára hasznos.

Herskó János filmrendező, a Színház és Filmművészeti Főiskola professzora 1996 február végén kezdte meg a munkát a Közgazdasági Politechnikum 10 diákjával. Az órákat 10 alkalommal, esetenként 2-5 tanórányi időben tartották, s ezalatt *készült el mintegy 14 órányi* muszter. A kurzuson résztvevő diákok között kezdő, és a mozgóképi kifejezésben teljességgel járatlan hallgató éppen úgy volt, mint kifejezetten tehetségesnek tűnő, erős formakészésséggel rendelkező diák.

Herskó rendkívül gyorsan rátért a gyakorlati munkára. A foglalkozások között a diákok intenzív munkát végeztek. Az órák lényegében az általuk készített anyagok közös feldolgozására (megtekintés, értelmezés, megvitatás, továbblépési irányok megjelölése) épültek. Herskó a technikai-fogalmi apparátus tisztázásával nem sokat bíbelődött, hiszen a gyakorlati munka során értelemszerűen tisztázódik a legtöbb – táblán vagy papíron szinte megfogalmazhatatlan – kérdés.

Herskó az elemzés során tárgyyszerűen és konkrétan fogalmazza meg, hogy esetleg miért nem működik egy-egy elem a szóban forgó mozgóképi szövegben. Fontos hozadéka lesz az anyagnak az a Herskó személyiségéből, tapasztalataiból s így szemléletből fakadó humánus, amellyel a szókimondó és egyértelmű megfogalmazások mégsem válnak a diákok számára bántóvá. A személyiségfejlesztés kitűnő és szemléletes példája lesz ily módon a készülő videoanyag.

Az elemi megfigyelésekre dokumentum szegmensekre épülő fogalmazási gyakorlatokat követő önportré után a szerepjátékra alapozódó „fikció” irányába tett rövid epizódok elkészítésével zárult le az egy éves kurzus, 1997-ben.

Herskó minden óra végén (immár diákok nélkül) röviden kifejtette a kamera előtt a tárgyalta kérdések módszertani-pedagógiai mögöttesét.

A módszertani videó szerkesztésére 1998 tavaszán kerül sor. A fejezetes szerkezetű taneszköz muszterkópiájának hossza előreláthatólag mintegy négy óra lesz.

OKTATÁSI MULTIMÉDIA-FEJLESZTÉS

Előzmények

A mozgóképkultúra és médiaismeret közoktatási integrációs program TANESZKÖZ-FEJLESZTÉSI ALPROGRAMJÁNAK részeként olyan *korszerű, az önálló munkára és ismeretbővítésre alkalmas taneszközök* fejlesztését kezdtük meg, amelyek egyfelől *illeszkednek* a mozgókép és médiaoktatás egyéb taneszközeihez (tankönyv, szöveggyűjtemények, módszertani videók), s célszerűen válogatott álló és mozgóképekkel, illetve hanganyagokkal kiegészítik azokat, másrészt *tűlmutatnak* a mozgókép és médiaoktatás

tantárgyi keretein, s általánosabb történeti, illetve történelmi háttéranyaggal egy korszaknak, illetve egy életmű alapos, az iskolai munkát meghaladó feldolgozását teszik lehetővé.

Az első ilyen ún. *multimédia-tanészke* a *Jancsó Miklós munkásságát feldolgozó multimédia CD-ROM*.

A témaválasztásról

Jancsó Miklós filmjei olyan karakteres stiláris állandókat mutatnak, amelyek különösen alkalmassá teszik multimédiás feldolgozásra; Jancsó a magyar film egyik legfontosabb, az egyetemes filmművészetben is kiemelkedő alkotó; a szerzői filmes Jancsó tematikája szokatlanul erősen kötődik a magyar történelemhez, a politikai mozgalmak történetéhez, miközben sajátos közéleti személyiségként a hatvanas évektől szinte minden fontos kulturális-szellemi sőt politikai esemény megkerülhetetlen alakja.

Ily módon életműve (amelyben bizonyos formai megoldások, motívumok és figurák sajátos szériái, rá és csakis őrá jellemző „jelekké” váltak) és személyisége szinte kihívja a multimediális feldolgozást.

A Jancsó CD-rom szerkezete

A multimédia fő menüpontjai:

FILMEK (14 film, igen sok, összesen majd két órányi mozgókép-részlettel, illetve a jeleneteket érzékeltető állókép-sorozatokkal az *Így jöttem*től a *Jézus Krisztus horoszkópjáig*) A filmek egyes jeleneteihez az Esztéta, a Történész, az Operatőr, az Archivátor, sőt a Néző olykor hozzászól.

THESAURUS (a jancsói motívumok, formaelemek, pl. a mezítelenség, az utasítások, a fegyverek, a kiválasztás, a vetkőzés, a bekerítés, az öltözés, a lovak, a vizek és a tüzek, a zenék, a színészek, stb. különös-gazdag gyűjteménye, ahol a néző eljátszhat az egyes szériákkal, esetleg „jancsós” képsorokat állíthat maga is össze).

ARCHÍVUM (amelyben rendkívül gazdag, az életműre vonatkozó illetve azzal kapcsolatos filmológiai és kritika anyag található, továbbá a korszakra, illetve a filmekben érintett korszakokra múlt század hatvanas és kilencvenes éve, szovjet-orosz polgárháború, Horthy korszak, a 1945–49-es időszak, stb. vonatkozó leírások, illetve a filmek születése időszakának hatvanas-nyolcvanas évek vitái, bizonyos dokumentumai és eseménytörténete is megtalálható).

VIRTUÁLIS MÚZEUM (Jancsó személyes részvételével készülő, életének, munkájának és személyiségének képzetes terét benépesítő kiállítás, ahová gyerekeitől, fényképeitől és villamosjegyeitől énekhangjáig és kedvenc tájrészletéig sok minden kerül...)

ISKOLA (itt olyan kérdések, illetve válaszok találhatóak, amelyek élményszerűen segíthetnek feldolgozni:

- a) a mozgóképkultúra és médiaismeret (filmnyelv) iskolai anyagát
- b) a jancsói életművel kapcsolatos ismereteket és problémákat
- c.) a korszak történetével és kultúrtörténetével kapcsolatos ismereteket és problémákat

A CD-ROM készütségi állapota

A Jancsó Miklós életművét feldolgozó multimédia CD a koncepció kidolgozása és az anyaggyűjtés első etapjának végeztével az ún. demo-fázisban van. A szelektált kép és szöveganyagok egy része már digitalizált formában rendelkezésre áll, más részük még nem került adatbázisba. A grafikai tervezés első része szintén megtörtént, a további finomítás, ahogy a hipertextes kapcsolatok tényleges beállítása még hátra van a gyártással együtt.

Film és video alprogram

Ez az alprogram a Regionális Médiaoktatási Központok létesítésére és működésére vonatkozó részprogrammal együtt a MOZGÓKÉP-PROGRAM KÜLÖNÖSEN érzékeny eleme, mivel sajátos, az oktatásügyi projektekbe nehezen vagy semmiképpen sem illeszthető, s meglehetősen forrásigényes fejlesztésekről van szó.

Műlisták

Egyértelmű, hogy a mozgókép és médiaoktatás nem lehet meg részben celluloidon, illetve videokazettán (esetleg egyéb hordozón) terjeszthető, a diákok számára hozzáférhető művek és műsorok nélkül. Az alprogram első feladata az oktatás számára szükséges ajánlott műlisták, a művek és a műsorok összeállítása volt. Az erre a feladatra felkért, esztétikából és oktatási szakemberekből álló szakbizottság 1996-ban véglegesítette azt a filmlistát (kb. 120 műről, a magyar és az egyetemes filmművészet alapvető darabjairól van szó), amelynek az alapján ez a program koordinálható.

A játékfilmeket tartalmazó műlista 1997-ben megjelent az NKA videokazettákra vonatkozó pályázati kiírásaiban, továbbá a megjelenik a tanári kézikönyv függelékében is.

Celluloid és/vagy video

A részprogram előzetes elképzelése szerint remélhető volt, hogy a listán szereplő műveket friss forgalmazási jogokkal és új (feliratozott) kópiákkal egy sajátos támogatási rendszerben beszerzik majd a filmforgalmazók. Ismerve a magyar mozihálózat technikai-anyagi helyzetét ugyanakkor az is világosan látszott, hogy a celluloidon terjesztett filmek nem juthatnak el a gyerekek döntő többségéhez. Ezért kiemelten nagy jelentőségre lesz a videoforgalmazásnak.

Időközben azonban egyértelművé vált, hogy részben a művek beszerzéséhez és bemutatásához kapcsolódó jogok, részben a veszteséges terjesztésből adódó terhek miatt a filmforgalmazók nem érdekeltek ezeknek a filmeknek a bemutatásában, s a közoktatás számára kizárólag a videoforgalmazás jelenthet valós esélyt.

Ezért a külön kell választani a film és a videoállomány kialakítását és bővítését az alábbiak szerint:

a) a film (celluloid)állomány tekintetében a Magyar Filmintézetnél meglévő kópiaállomány felújítása a reális cél (amely kópiákat az Intézet elsősorban a tanárképzés és továbbképzés számára teszi hozzáférhetővé). Az ehhez szükséges forrásokat a projekt elsősorban a Magyar Mozgóképi Alapítványtól és a Nemzeti Kulturális Alaptól remélheti.

b) a videoállomány bővítése elsősorban a Odeon Art Videokiadótól remélhető, amely kiadói gyakorlatában eddig is tekintettel volt az oktatás szempontjaira. Mivel videón minden (az ajánló listán szereplő mű) hozzáférhető kell legyen a közoktatás számára, így ez a program kiemelt fontossággal bír.

Az ehhez szükséges forrásokat a projekt elsősorban a Soros Alapítványtól, az MKM-től és a Nemzeti Kulturális Alaptól reméli a továbbiakban természetesen pályázati úton elnyerni.

A jelenlegi helyzet

Az MFI évente 5-8 film kópiáját újította fel a projekt keretében, míg az Odeon 4-6 film megjelenéséről gondoskodott. Ily módon a kritikus 1998 szeptemberi NAT-start évében az ajánlott filmek mintegy 60%-a elvileg már hozzáférhető videokazettán.

Regionális médiaoktatási központok alprogram

A Regionális Médiaoktatási Központ (RMK)

Mivel a közoktatásban valóságosan ma még nincs jelen a mozgókép és média s ezzel összefüggésben a közoktatás intézményrendszerében sem dolgoznak kifejezetten erre a területre felkészített szakemberek, továbbá a mozgókép és médiaoktatás közoktatási integrációja a kezdeti időben különösen nagyfokú szervezettséget igényel, alapvetőnek látszott a közoktatás országos intézményrendszerén belül, mégis azt némileg tehermentesítve létrehozni az erre a feladatra „szakosodó” Regionális Médiaoktatási Központokat.

Az RMK jelenti egy-egy régióban (többnyire a megyékben, de ma még olykor a megyénél nagyobb, máskor kisebb hatósugarú körzetben) azt a szellemi-technikai-szervezési központot, amelyen keresztül a régió iskolái, tanárai és diákjai valamint lakossága a média és mozgóképek oktatás ügyében „megszólítható”.

A Regionális Médiaoktatási Központok minden esetben a Megyei Pedagógiai Intézetekhez kapcsolódó, együttműködési megállapodásban szabályozott keretben szerveződtek és működnek, többnyire az MPI helyiségeiben, olykor azonban külső intézményeknél (Gimnázium, Ifjúsági ház, art-mozi/téka).

Az RMK működése ugyanakkor nem korlátozódik csupán a médiaoktatással kapcsolatos tevékenységekre. Az RMK a későbbiekben egyúttal az oktatással kapcsolatos informatikai (elsősorban multimédiás) kutatás-fejlesztési tevékenység regionális központja kell legyen, továbbá a helyi médiával is összekapcsolhatja a régió iskoláit.

Az RMK elsősorban szakmai munkacsoportot jelent. A munkacsoport szakmai vezetője a moderátor, aki a mozgókép és médiaoktatás NAT-implementációjára felkészített szaktanácsadó. A munkacsoport tagjai továbbá a médiatechnikákban jártas, az oktatás iránt elkötelezett informatikai és televíziós szakemberek, továbbá a mozgóképet és médiát oktató, szakmailag felkészült középiskolai, illetve általános iskolai tanárok, közművelődésben dolgozó szakemberek. A munkacsoport kiegészül az Regionális Médiaoktatási Központoz tartozó (art) mozi vezetőjével.

Az RMK a működő szakmai munkacsoporton kívül az alábbiak meglétét feltételezi:

- filmek és videofilmek vetítésére egyaránt alkalmas mozi;
- regionális szakkönyv és videotár telepítésére és működtetésére alkalmas helyiség;
- oktatásra alkalmas tanterem (klubterem);
- kreatív média és multimédia-munkára alkalmas stúdió telepítésére és működtetésére alkalmas helyiség.

Az RMK tehát sem „épületet”, sem önálló „tulajdont” nem jelent, a Pedagógiai Intézetek keretében működő, sajátos funkciók ellátására szerveződő formációkról van szó. 1996 végétől folyamatosan szerveződnek az országban a Regionális Médiaoktatási Központok.

A működő Regionális Médiaoktatási Központok listája (1998 május)

1. **Nógrád megye** Salgótarján **Madách I. Gimnázium**
moderátor: Kele-Szabó Ágnes, az MPI vizuális kultúra-mozgókép szaktanácsadója
2. **Heves megye** Eger **MPI**
moderátor: Tóth Tibor tanár, szervező: Farkas Péterné az MPI munkatársa
3. **Borsod-A.Z. megye** Miskolc **MPI**
moderátorok: Kolostori Gábor MP-mozgókép szaktanácsadó, Kurián Kornélia tanár, art-mozi művészeti vezető
4. **Hajdu-Bihar megye** **MPI**
moderátorok: Szíjjártó Imre irodalom-mozgókép szaktanácsadó; Bényei Judit KLTE Phd hallgató
5. **Csongrád megye I.** Csongrád **Batsányi J. Gimnázium**
moderátor: Fábiánné Szenci Ibolya tantervi szakértő, tanár
6. **Csongrád megye II.** Szeged **MPI/Ped.Szolgáltató**
moderátor: Kopasz Fabiola mb. egyetemi oktató
7. **Bács-Kiskun megye** Kecskemét **MPI**
moderátor: Szilágyi Éva tanár, Csörszsné Zelenák Katalin MPI

8. **Bács-Kiskun megye II. Baja Ifjúsági Ház**
moderátor: Gömzszik Anikó ig.helyettes és Turi Tünde tanár
9. **Baranya megyei Pécs MPI**
moderátor: Gyenes Zsolt tanár és Gál György MPI
10. **Zala megye Zalaegerszeg MPI**
moderátor: Nagy Csaba mozitörténész, szervező Bedő Zsuzsa MPI
11. **Vas megye Szombathely MPI**
moderátor: Vágvölgyi András tanár, Nyári Pál munkatárs
12. **Győr-Sopron megye Győr Petőfi S. Művelődési Központ**
moderátor: Balázs Eszter, Gecsei Edit
13. **Veszprém megye I. Veszprém MPI**
moderátor: Horváthy György MPI
14. **Veszprém megye II. Pápa Jókai M. Műv. Központ**
moderátor: Kocsis Gyula programszervező
15. **Fejér megye Székesfehérvár MPI**
moderátor: Gyimesi Edit, Hegedüs Herta tanár, szervező: Tiringer László MPI
16. **Komárom-Esztergom megye Tatabánya MPI**
moderátor: Pápai Ferenc mozgókép szaktanácsadó és Jenei Gabriella tanár
17. **Pest megye Vác Madách I. Művelődési Központ**
moderátor: Kozák Zsuzsa
18. **Budapest I. Városmajori Gimnázium**
moderátor: Szűcs Tibor tanár, Gremsperger József tanár
19. **Budapest II. FPI**
moderátor: Debreczeni László, Tari Ágnes tanár
20. **Budapest III. Odeon Art Videó Kiadó**
moderátor: Gyenese Györgyi
21. **Szabolcs-Szatmár-Bereg megye Nyíregyháza MPI**
moderátor: Dr. Karády Zsolt, főiskolai tanár
22. **Somogy megye Kaposvár MPI**
szervező: Bíró Mária tanár
23. **Szolnok megye Szolnok MPI**
szervező: Paróczai Norbert, tanár

AZ RMK-K MŰKÖDÉSÉHEZ KAPCSOLÓ FEJLESZTÉSEK

1. A Regionális Médiaoktatási Központok fejlesztésének első állomása a szakkönyvtár-állomány megalapozása volt. Ez Központonként mintegy 20-30 e Ft értékben, az NKA meghívásos pályázatának keretében egyszeri alkalommal valósult meg idáig, a megadott szakirodalom-lista alapján.

2. A Központok videoállományának megalapozása. Az NKA az ajánlott műlista alapján ez idáig két ízben segítette meghívásos pályázattal a kazettatárak létesítését. Ennek eredményeképpen Központonként mintegy 60 mű, s hozzávetőlegesen 100 kazetta már az videokönyvtárakban van, ahol jelenleg készítik elő a filmek kölcsönzésének a gyakorlatát az iskolák számára.

3. A már hivatkozott és a Kontroll alprogramnál részletesebben ismertetendő országos felmérést a moderátorok az RMK működésének a keretében végezték (1997), továbbá standard feladatot jelent a moderátorok számára az iskolák monitorozása (a helyi tantervek mozgókép és médiaoktatásra vonatkozó részeinek felmérése, az oktatásba bekapcsolódó kollegák regisztrálása és tájékoztatása a továbbképzési lehetőségekről és a pályázati lehetőségekről pl. az NKA pályázata az ajánlott filmek moziban történő vetítéséhez, vagy az MMA által meghirdetett pályázat a magas színvonalú mozgóképzési programmal induló iskolák számára 1997–98 során).

4. A moderátorok feladata az elkészült taneszközök ismertetése, és az alapozó tanár-továbbképzések szervezése és lebonyolítása (ld. tanár továbbképzési alprogramnál).

5. Az RMK fejlesztés alapvető állomása lehet a multimédia kabinetek létrehozása. Ennek a részprogramnak a megvalósítása céljából felvettük a kapcsolatot az MKM Sulinet programirodájával, és kiírtuk az ún. pilot-projektet azoknak a Regionális Médiaoktatási Központoknak a számára, akik felkészültek egy ilyen kabinet befogadására és működtetésére.

Az ún. Megvalósítási Tanulmányok szakmailag és pénzügyileg kiváló volta (a bírálók 10 tanulmányból hatot találtak megvalósításra érdemesnek), illetve a Sulinet iroda támogatása azonban nem bizonyult elegendőnek a szükséges források felszabaldítására, így jelenleg ez a projekt áll. (A pilot akkor volna eredményesnek tekinthető, ha legalább három RMK-ban megvalósulhatna a beruházás).

Kontroll alprogram

Az 1997-es országos kérdőíves felmérés fontosabb adatai

A felmérés célja annak kitapintása volt, hogy milyen valóságos közeget jelent a mai magyar iskola az új műveltségterület befogadása számára.

1. Az adatszolgáltató középiskolák száma: 443 középiskola és 398 általános iskola.

2. A középisk. kb. 20%-ában van valamiféle előzménye a mozgóképoktatásnak (filmesztétika, szakkör, filmklub).

2.1. Kiemelt (órai, tanrendi foglalkozást is jelentő) specializáció az adatszolgáltatók 3%-ában, összesen 25 iskolában van.

2.2. 53 videoszakkör (6%), 123 filmklub (15%) és 118 (14%) iskolarádió és/vagy iskolaiújság működik.

2.3. A mindösszesen 841 iskolában 347 kolléga foglalkozik „ilyesmivel”, köztük 152 magyar, 46 történelem, 45 rajz és 104 egyéb szakos tanár.

3.1. Átlagosan a középiskolákban:

- 13,3 db tévékészülék
- 6,5 db videokészülék
- 1,5 db videokamera
- 33 db számítógép
- 43 db „művészfilm”-kazetta
- 24 db szakkönyv található

3.2. 48 helyen működik videostúdió (6%).

4. Az iskola helyi tantervében (1997 tavaszán) a mozgóképkultúra és médiaismeret tantárgyi besorolására az alábbi elképzeléseket találtuk:

KÖZÉPISKOLA

ÁLTALÁNOS ISKOLA

önálló tárgy lesz	35 (8%)	14 (4%)
magyarral kívánják integrálni	94 (21%)	50 (12%)
vizuális kultúrával kívánják integrálni	70 (16%)	100 (25%)
társadalomismerettel kívánják integrálni	23	10
informatikával kívánják integrálni	34	19
kombinált formában kívánják integrálni	58	29
még nem tudja (1997 tavaszán)	129	176

5. Milyen mélységű képzésre kívánnak az iskolák vállalkozni:

	KÖZÉPISKOLA	ÁLTALÁNOS ISKOLA
NAT minimum	97 (22%)	139 (35%)
NAT részl. és NAT kiemelt	79 (18%)	79 (20%)
nem tudja	267 (62%)	180 (45%)

6. Milyen szakos tanárok milyen számban vennének részt továbbképzéseken:

	KÖZÉPISKOLÁBAN TANÍTÓ	ÁLTALÁNOS ISK. TANÍTÓ
magyar szakos	259	155
rajz szakos	106	199
történelem szakos	79	43
informatika szakos	84	49
egyéb szakos összesen	80	82
összesen	608 fő	528 fő (1136 fő)

7. 120, 240 és 400 órás továbbképzésekre jelentkezni szándékozók száma:

	KÖZÉPISKOLÁBAN TANÍTÓ	ÁLTALÁNOS ISK. TANÍTÓ
120 órás továbbképzés	232	245
240 órás továbbképzés	110	65
400 órás továbbképzés	87	26
összesen	429 fő	336 fő (765 fő)

A mozgóképoktatás tanterveinek és taneszközeinek folyamatkövető értékelése

Ez a részprogram természetesen csak akkor valósulhat meg, amikor a kipróbálásra javasolt tantervek és taneszközök már elkészültek, vagyis az 1998-as évtől.

Ugyanakkor a MOZGÓKÉP-PROGRAM számára mérvadó kísérleti oktatást folytató bázis-műhelyekben (Debrecen: Tóth Árpád Gimnázium: mozgókép fakultáció 11-12. oszt. Győr: Révai Gimnázium: mozgókép fakultáció 9-12. oszt., Budapest: Városmajori Gimnázium: mozgókép fakultáció 9-12. oszt., JATE Törökbálinti Gimnázium: mozgókép fakultáció: 9-12. oszt., Hajnik Károly Közg. Szakk. és Gimn.: rendszeres órai mozgókép és médiaoktatás 9-12. oszt., Salgótarján: Madách Imre Gimnázium: rendszeres órai mozgókép és médiaoktatás 9-12. oszt., Pécs: Gandhi Gimnázium: rendszeres órai mozgókép és médiaoktatás 9-12. oszt., Csongrád: Batsányi gimnázium: rendszeres órai mozgókép és

médiaoktatás 9-12 oszt., Budapest, Medve utcai ált. iskola és gimn.: rendszeres órai mozgókép és médiaoktatás 7-12 oszt.) már a megjelenés előtt megkezdték a készülő, és a tanárok számára kéziratban ismert taneszközök kipróbálását.

Követelmények alprogram

ALAPVIZSGA KÖVETELMÉNYEK FEJLESZTÉSE

A mozgókultúra és médiaismeretek kötelezően választható vizsgatárgyként jelent meg az alapvizsga általános követelményrendszerében.

Az általános és részletes követelmények kidolgozásáért szakmailag felelős ún. legitimációs bizottság tagjai a MOZGÓKÉP PROGRAM egyes részprogramjaiban dolgozó, azt jól ismerő munkatársaink. Az ún. részletes vizsgakövetelmények kidolgozása folyamatban van, megjelenése az év második felében várható a Szegeden működő OKI alapvizsgaközpont munkatervéhez illeszkedve.

Az ún. feladatbank feltöltése ugyanakkor lassabb folyamatnak ígérkezik, hiszen a területnek értelemszerűen nincs értékelés-módszertani múltja.

ÉRETTSÉGI KÖVETELMÉNYEK FEJLESZTÉSE

A kétszintű (új) érettségi szabályozásban a terület nincs külön kiemelve. A mozgókép és médiaérettségi az egyes iskolák kezdeményezése alapján három év alatt akkreditálható majd.

Ugyanakkor a követelmények kidolgozásának ezen a területen is meghatározó jelentősége van, különös tekintettel a felsőoktatásban megjelenő „A” szak(ok) beindítására, ahová értelemszerűen azok pályázhatnak eséllyel, akik a tárgyból érettségit tesznek.

Az érettségi követelményeit részben az alapvizsga részletes követelményeire, másrészt az ELTE filmelmélet és pedagógia szakának felvételi követelményeire, illetve a BDTF főiskolai elvárásaira figyelemmel dolgozzák ki a szakbizottság tagjai.

Ennek a részprogramnak még csak az előkészítése kezdődött meg.

